

Asia: VN/14657/2025-STM-56

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Monimuotoiset perheet pitää tärkeänä, että pienten lasten vanhempien, erityisesti äitien, työllistymisen esteitä puretaan, työllistymistä tuetaan ja mahdollistetaan paremmin. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että maahan muuttaneilla on aidot mahdollisuudet kotoutua ja heidän lapsillaan hyvät mahdollisuudet hyötyä varhaiskasvatuksesta.

Monimuotoiset perheet –verkosto pitää kuitenkin valittuja keinoja näiden tavoitteiden edistämiseen väärinä ja eriarvoisuutta lisäävinä. Aitoja työllistymisen ja koulutuksen haasteita on lähdetty ratkomaan keino (“Norjan malli”) edellä, ei aidosti niihin pureutuen. Kuten esityksessä todetaan (5.1.3.), juuri uudistettu kotoutumislaki on suunnattu ratkomaan samoja ongelmia, ja ainoa syy esitykselle on tosiasiasa hallitusohjelman kirjaus. Esityksellä tavoitellaan myös säästöjä, mikä ei ole perheiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta lisäävää ja lapsistrategian mukaista perheystävällisemmän yhteiskunnan rakentamiseen tähtäävää politiikkaa.

1. Ongelmat juontuvat sosioekonomisista tekijöistä, eivät tuesta

Kuten esityksessä todetaan, kotihoidon tuen käyttö ei eroa merkittävästi maahanmuuttajien ja muiden välillä. Erityinen ongelma on kotihoidon tuen pitkä käyttö, joka madaltaa vanhemman ja perheen tulotaso (sekä sen aikana että esimerkiksi heikompana eläkekertymänä palkkatuloon nähden). Kuten esityksessä todetaan “[p]itkiin kotihoidon tukikausiin liittyvät niin kantaväestöllä kuin maahanmuuttajavanhemmilla samat sosioekonomiset taustatekijät, alhainen koulutustaso, heikko kiinnittyminen työmarkkinoille sekä alhainen tulotaso.” Lisäksi todetaan, että “[m]uita pidempään tukea käyttävät matalasti koulutetut, maahanmuuttajataustaiset ja yksinhuoltajaäidit ja äidit, jotka ovat ennen perhevapaalle jäämistään olleet joko työttöminä tai joiden työsuhte on päättynyt vapaan alkamiseen.”

Esityksenkin mukaan ongelma ei siis juonnu nimenomaan tuesta, vaan koulutuksen ja työn puutteellisuudesta. Näihin ongelmiin ratkaisuja ei tuo tuen poistaminen osalta sitä käyttävistä, maassaoloajan perusteella. Kotihoidon tuki on ollut toimeentulon ratkaisu ihmisille, jotka eivät ole työllistyneet. Koska ryhmä on suhteellisen pieni, heidän ongelmiaan tulisi ratkoa räätälöidyillä palveluilla, ei tukea leikkaamalla. Tähän uusi kotoutumislaki antaa hyvät mahdollisuudet kunnille.

2. Tuen poistaminen johtaa tulottomuuteen tai toimeentulotuelle tippumiseen

Tuen poistamisella ei saavuteta työllistymistä, jollei sopivia työpaikkoja tai työpaikkoihin sopivaa koulutusta ole tarjolla. Tällöin tuen poistaminen johtaa vain täyteen tulottomuuteen tai toimeentulotuelle tippumiseen, mitä ennen tulee käyttää kaikki perheen säästöt ja varallisuus. Toimeentulotuelle tippuminen on kotihoidon tukea pahempi köyhyys- ja byrokratialoukku, jonka ohella ei ole kannattavaa tehdä pienäkään määrää työtä, jos sitä olisi tarjolla. Toimeentulotuelle tiputtaminen on yhteiskunnallisesti kallista, ja mikäli toimeentulotukeen ei ole oikeutta, mutta työtä ei ole saatavilla, kotihoidon tuen sijaan vanhemmasta tulee täysin tuloton tai riippuvainen puolisonsa tuloista ja varallisuudesta, mikä altistaa varsinkin maahan muuttaneita naisia hyväksikäytölle. Tämä lisää myös jo hälyyttävästi lisääntyntä lapsiperheköyhyyttä, jolla on tutkitusti pitkät vaikutukset koko elämän ajan sekä vanhemmille että lapsille, myös ylisukupolvisesti heidän jälkeläisilleen.

Esityksen vaikutuksia sekä toimeentulotuelle tippumiseen, täyteen tulottomuuteen ja hyväksikäytön lisääntymiseen tulisivat seurata erittäin tarkasti. Mahdollisuudet tähän ovat erittäin hyvät, sillä käytännössä ryhmä on pieni.

3. Samassa sosioekonomisessa tilanteessa oleville ei kotoutumispalveluja vastaavaa tukea

Haasteeksi muodostuu myös se, että muut kuin maahan muuttaneet, joihin samat ongelmat kohdistuvat, eivät tällä hetkellä saa minkäänlaista tukea tai palveluja tilanteeseensa. Koska sosioekonomiset haasteet (työllisyys, koulutustaso, tulo- ja varallisuustaso) koskevat myös muita kuin maahan muuttaneita, pitkään kotihoidon tukea saavia, erityisesti äitejä, he ja heidän lapsensa jäävät täysin palvelujen katveeseen. Kotoutumispalveluihin kohdistuneet leikkaukset heikentävät tukea myös Suomeen viime vuosina muuttaneiden osalta.

Tähän ratkaisuja olisivat kaikille pitkään kotihoidon tukea saaville kohdennetut palvelut työllistymisen ja toimeentulon sekä koulutustason parantamiseksi, varhaiskasvatuksen parempi joustavuus sekä joustava perusturva, joka mahdollistaisi pienenkin osa-aikatyön tekemisen sekä säästämisen sen lisänä. Perhevapaiden uudistaminen jaettavaa ansiosidonnaiselta vanhempainpäivärahalta pidemmäksi, noin lapsen 1,5 ikävuoteen, ja sen jälkeisten hoitotukien

yhdistäminen joustavaksi ja osa-aikatyön mahdollistavaksi etuudeksi tukisi paremmin kaikenlaisia perheitä (lisätietoa: www.monimuotoisetperheet.fi/poliittiset-tavoitteet-2027/#perhevapaat)

Nämä ratkaisut tukisivat tuen rajaamista paremmin kaikkia samassa pitkän kotihoidon tuen haasteissa olevia, maahanmuuttotilasta riippumatta yhdenvertaisesti.

4. Joustavampi varhaiskasvatus

Lasten hoito tulisi varmistaa kaikille, esimerkiksi koulutusten, keskustelujen ja työpaikkakokeilujen ajaksi; olisi keskeistä mahdollistaa lyhytaikainen ja satunnainen varhaiskasvatukseen osallistuminen (varhaiskasvatuksessa tulisi olla ns. päivä/tuntipaikkoja, nykyisen kausittaishaun ohella). Tämä lisäisi myös toivottua lasten pääsemistä varhaiskasvatukseen, vanhempien tilanteesta riippumatta ja sen ratkaisemiseksi. Nykyinen jäykkä jako varhaiskasvatukseen osallistumisen tai osallistumattomuuden välillä, sekä jäykät ja aikarajatut käytännöt varhaiskasvatukseen ilmoittautumiseksi, eivät tue joustavaa työelämää, koulutukseen tai muuhun toimeliaisuuteen osallistumista, joka helpottaisi etenkin maahan muuttaneiden kotoutumista, ja muidenkin pienten lasten vanhempien aktiivisuutta ja osallisuutta.

5. Yhdenvertaisuusongelmat ja lapsen oikeudet

Tuen rajaamisella aiheutetaan yhdenvertaisuusongelma, kun samoja ongelmia (työttömyys, alhainen koulutustaso) ratkotaan eri ihmisryhmien kohdalla eri tavoin. Käytännössä rajausta on rakenteellista rasismia, joka asettaa paitsi vanhemmat myös heidän lapsensa eriarvoiseen asemaan.

Monimuotoiset perheet kehottaakin tarkastelemaan esitystä vielä lapsen oikeuksien näkökulmasta. Esitys asettaa lapset eriarvoiseen asemaan, heidän vanhempansa alkuperän ja maahanmuuttotilastaan perusteella. Tämä koskee myös esityksessä nähtyjä positiivisia puolia: jos lapsen vanhempi ei ole maahan muuttanut, hän ei saa vastaavia varhaiskasvatukseen siirtymisen hyötyjä tai mahdollista perheen tulotason nousua vanhemman työllistymisen myötä. Esityksessä tulisikin tarkastella myös sen ulkopuolelle jääviä perheitä, vanhempia ja lapsia, joihin kohdistuu pitkän kotihoidon tuen negatiiviset vaikutukset.

6. Rajausta tukea hakevaan

Esityksessä on aiempaan verrattuna positiivista sen rajaaminen vain tukea hakevaan. Se ei kuitenkaan ratko esityksen yhdenvertaisuusongelmia, eikä varsinaisia ydinhaasteita, jotka ovat työllistymisessä ja koulutuksessa.

Mikäli esitys toteutetaan, Monimuotoiset perheet –verkosto pitää hyvänä, että kotihoidontukea ylipäättään maksettaisiin vain lasta pääasiallisesti hoitavalle vanhemmalle tai muulle huoltajalle, eikä tukea maksettaisi, jos tuen hakija ei itse hoitaisi lasta pääasiallisesti. Tämä vahvistaa kotihoidon tukea tulona nimenomaan lasta hoitavalle, ja vähentää riippuvuutta toisesta vanhemmasta, vähentäen riskejä taloudelliselle hyväksikäytölle ja mahdollistaen paremmin esimerkiksi eroamisen tuen maksamisen aikana. Samalla nämä ongelmat kasautuisivat nyt kotihoidon tuen ulkopuolelle jääville maahan muuttaneille vanhemmille, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvammassa asemassa valtaväestöön nähden.

On myös huomioitava, että tämä rajaus vähentää hoitoratkaisujen joustavuutta perheissä, koskien kaikkia lapsiperheitä Suomessa.

7. Lopuksi

Esitys ei ratko nykyisiä kotihoidon tuen ongelmia, joita on erityisesti vuoroasuvan lapsen osalta, kun yksi vanhempi hoitaisi lasta kotihoidon tuella vuorollaan, mutta toisella vuorolla hänellä olisi varhaiskasvatuspaikka vanhemman käydessä töissä. Hoidon tukemista tulisikin uudistaa laajemmin ja koko perhevapaajärjestelmää tarkastellen.

Samalla esitys on merkittävä muutos Suomen sosiaaliturvajärjestelmään, joka on tähän asti ollut vakituiseen asumiseen perustuva. Monimuotoiset perheet –verkosto peräänkuuluttaa, ettei Suomen sosiaaliturvaa lähdetä muuttamaan perustaltaan, vaan se säilytetään vakituiseen asumiseen perustuvana kaikilta osin.

Kolu Emma
Monimuotoiset perheet -verkosto